

Sadi Uluirmak'ın Şiirlerinde Sosyal Meseleler

Hamza AYDOĞDU*

ÖZ: Şiirin gücünü sadece estetik niteliğinde değil sosyal meselelere duyarlılığında da aramak gerekir. Birçok şair şiirlerinde tamamen estetik zevk ve duyusu önceler ancak şiiri *araç* olarak kullanan şairlere de rastlanır. Bilhassa memleket ve toplum meselelerine duyarlı şairler, bu konular üzerine yoğunlaşarak toplumun sesi olmaya çalışırlar. Bu özelliğin yerel şairlerde daha çok öne çıktığını görürüz. Özellikle taşrada yaşayan şairler yaşadıkları bölgenin güzellikleri yanında toplumsal meselelere de duyarlı olup yaşanan olumsuzlukları da dile getirirler. Bu şairlerden biri de Aksaraylı şair Sadi Uluirmak'tır. Aksaray'da doğan şair, bir dönem belediye başkanlığı da yapınca şiirlerinde toplum meselelerine duyarsız kalamaz. Aksaray'ı; tarihi, turistik zenginlikleri, tanınmış kişileriyle zaman zaman anan şairin en çok işlediği konu toplumsal problemlerdir. Aksaray'a gönülden bağlı olan şairin, şiirlerinde kentin il olamayışından alt yapı problemlerine toplumsal yozlaşmadan kuşak çatışmasına kadar bir dizi problemi dile getirdiğine şahit oluruz. Biz de bu yazımızda Aksaraylı bir şairin toplumsal meseleleri nasıl dile getirdiğini inceleyeceğiz. Çalışmamız “Şehirleşme Sorunları”, “Ekonomik Sorunlar” ile “Toplumsal Yozlaşma ve Eğitim Sorunları” ana başlıklarından oluşmaktadır.

Anahtar Kelimeler: *Aksaray, şiir, toplumsal meseleler, toplumsal yozlaşma, Sadi Uluirmak.*

*Doç. Dr., Aksaray Valiliği. Aksaray/TÜRKİYE. hamza.aydogdu@icisleri.gov.tr, <http://orcid.org/0000-0002-7363-7542>.

Geliş Tarihi / Received: 1 Ağustos 2023 / 1 August 2023

Kabul Tarihi / Accepted: 6 Kasım 2023 / 6 November 2023

Social Issues in Sadi Ulurmak's Poems

Abstract: The power of poetry should be sought not only in its aesthetic quality but also in its sensitivity to social issues. Many poets prioritize purely aesthetic pleasure and sensation in their poems, but there are also poets who use poetry as a tool. Poets who are especially sensitive to the issues of the country and society try to be the voice of the society by focusing on these issues. We see that this feature is more prominent in local poets. Especially poets living in the countryside are sensitive to social issues as well as the beauties of the region they live in, and they also express the negativities experienced. One of these poets is the poet Sadi Ulurmak from Aksaray. The poet, who was born in Aksaray, could not remain insensitive to social issues in his poems after he also served as mayor for a while. Aksaray; The subject that the poet, who occasionally mentions its history, touristic riches and famous people, mostly deals with is social problems. We witness that the poet, who is devoted to Aksaray, expresses a series of problems in his poems, from the city's failure to become a province to infrastructure problems, from social corruption to generation conflict. In this article, we will examine how a poet from Aksaray expresses social issues. Our study consists of the main headings "Urbanization Problems", "Economic Problems" and "Social Corruption and Education Problems".

Key Words: *Aksaray, poetry, social issues, degeneration, Sadi Ulurmak.*

1. Giriş

1925'te Aksaray'da dünyaya gelen Sadi Ulurmak, emekli hâkimlerden Avukat Bekir Sıtkı ile Hasibe Hanımın oğludur. Aksaray Cumhuriyet İlkokulu ve ortaokulunu bitiren şair, 1942'de Konya Lisesinden mezun olur (Konyalı, 1974: 2740; Doğan, 2016, 485). Yüksek tahsiline Ankara Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi'nde başlar fakat daha sonra fark derslerini vererek aynı üniversitenin Hukuk Fakültesi'nden diploma alır. Askerliğini yedek subay olarak yapan Ulurmak'ın görev yerlerinden bazıları şunlardır: Maliye Bakanlığı, Adana Defterdarlığı, Gelirler Genel Müdürlüğü, Şube Müdürlüğü, Aksaray Lisesi, Devlet Su İşleri... 1964'te Feriha Hamzakadı ile evlenen Ulurmak, Konya, Ankara ve Aksaray'da avukatlık yapmış; 1956'da belediye başkanı seçilmiş; 1960 ihtilalinde belediye başkanlığı lağvedilmiş ve bu suretle görevine son verilmiştir (Konyalı, 1974: 2740; Doğan, 2016, 485).

Sadi Ulurmak'ın *Ulurmak'tan Hasandağı'na* adlı şiir kitabı, vefat ettiği 1979'da Aksaray Belediye Başkanı Taki Tatlıpınar'ın himayesinde yayımlanır. Kitapta 1966-1975 yılları arasında yazılmış toplam 130 şiir yer alır. Bunlardan 60'ı dördlük; 5'i Ramazan manisidir. Şiirlerin tamamı hece vezniyle yazılmıştır. Kitaptaki ilk şiirler dışındaki ("*Panorama*", "*Atom Çağı*", "*Reis-i Belde*", "*Ekâbir-i Belde*") şiirler, konulara göre taksim edilmiş, mani ve taşlamalar için ayrı bir bölüm açılmıştır. Bu bölümler şunlardır: *Dilek ve İsteğimiz*, *Politik Yaşantı*, *Günümüzde Aksaray*, *Doğa*, *Sosyal Yaşantı*, *Turizm*, *Ekonomi*, *Geçmişte Aksaray*, *Ünlü Kişiler ve Olaylar...*

Prof. Dr. Abdullah Harmancı, Sadi Ulurmak'ı Aksaraylı şairler arasında; "*ülke çapında ses getiren, genel yayın organlarında eserler vererek modern edebiyatımızın ana akımları içinde yer almış*" biri olarak gösterir (Harmancı, 2013: 161). Sadi Ulurmak ise kendisini amatör bir şair olarak görür. Şiirlerinde işlediği konuların merkezinde Aksaray bulunmaktadır. Memleket sevdalısı olan şair, özellikle olgunluk döneminde yazdığı şiirlerinde Aksaray'ı merkez edinmiş, şehrin il ola-

mamasından, ekonomi, eğitim, imar ve alt yapı problemlerine varıncaya kadar birçok meselesini dile getirmiştir. Modern hayatın toplumda yarattığı yozlaşmalardan da bahseden şair, tanıdığı insanları ve olayları da gündemine almıştır. Hakkında bugüne kadar herhangi bir müstakil çalışma yapılmayan şairin Aksaray'a ve insanlarına dair dile getirdiği toplumsal sorunlar incelenmeye değer bir malzeme sunmaktadır. Biz de bu düşünceden hareketle Sadi Uluirmak'ın şiirlerinde memleketine ve topluma yönelik yaptığı tespitleri ve eleştirileri incelemeye çalışacağız.

1.Şehirleşme Sorunları

1.1.Aksaray'ın İl Olamaması

Şair Sadi Uluirmak'ın üzerinde en çok durduğu ve birçok şiirinde işlediği konulardan biri Aksaray'ın il olamamasıyla alakalıdır. '*Yeni Yıla Girerken*'de il olma çilelerinin uzun yıllardır sürdüğünü, fakat kimseleri olmadığı için bu sorunun bir türlü çözülemediğini ifade eder. Oysa Aksaray, coğrafik ve stratejik olarak da il olmaya layık bir ildir. Ankara, Konya, Niğde, Adana ortasında bir kavşak noktası olan Aksaray, turistler için de önemli bir uğrak noktasıdır. Yozgat, Bolu ve Nevşehir'den büyük olmasına, tarihî ve turistik zenginliğine rağmen Aksaray'ın il olamamasına hayret eden şair, il taleplerinin müktesep bir hak olduğunu vurgular. "*Aksaray elbet bir gün vilayet olacaktır*" diyen şair, bu yolda çekilen çilelerin boşuna olmayacağından ve bir gün mutlaka şansızlığın yenileceğinden emindir:

*"Vilayet olmak için nice yıllar ağladık
Zaman zaman döğünüp bağrımızı dağladık
Yıllardır Ankara'ya ne heyetler yolladık;*

*Bunca telaş, bu elem, bu kadar çaba niye?
Döndü devran-ı felek dokuzyüztümüsyediye"* (Uluirmak, 1979: 21)

Ne Zaman şiiri müstakil olarak bu konuya ayrılmıştır. 1969'da yazılan şiirde, Aksaray'ın ne zaman il olacağı sorgulamaktadır. “*Ne zaman şehrimize devlet kuşu konacak? / Şirin memleketimiz Aksaray il olacak? / Müktesep ve müsellemler hak yerini bulacak?*” (Ulurmak, 1979: 25) diye başlayan şiirde Aksaray'ın o yıllardaki şehirleşme durumuna da yer verilir. Şiirde en dikkat çekici yön; “*Niğde izin verirse gerçekleşir bu konu*” dizesiyle Aksaray'ın il olmasının önündeki tarihsel engelin varlığına işaret edilmesidir. 1920'de liva; 1923'te vilayet olan Aksaray, 1933'te yeniden ilçeye dönüştürülerek Niğde'ye bağlanır (bk. Gül, 2020). 1954'te Nevşehir'in de il olması Aksaraylılarda daha büyük bir moral bozukluğuna sebep olur. Böylece Aksaray, Niğde ve Nevşehir arasında sıkışıp kalır. Şairin “*komşu kentten geriyiz, Aksaraylı sen uyu*” mısraı geçen süreçteki gerilemeye işaret eder. Niğde ve Nevşehir'in il olmaları şehirleşme anlamında bu illere büyük avantaj sağlamış ancak kaza olarak geçen uzun süreç Aksaray'ın aleyhine işlemiştir. Şair, ‘*Şehrimiz*’ adlı şiirinde de “*Devlet eli uzanmış Nevşehir'e, Niğde'ye*” diyerek unutulduklarını ve ihmal edildiklerini yeniden hatırlatır. Oysa Aksaray'ın il olması şehirleşme anlamında büyük katkı sağlayacak, bu sayede fabrikalar kurulup dumanlar tütecektir. Ulurmak, “*Aksaray'ın dertleri saymakla hiç tükenmez*” diyerek Ekecik Barajı, şehir garajı, şehir içme suyu projesi, stadyum, sanayi çarşısıyla ilgili problemlerin halledilememesini de il olamamaya bağlar. ‘*Değil mi?*’ Şiirinde bu konuya değinen şair, Aksaray'ın 1920-33 yılları arasındaki kısa süreli vilayet çağını bile “*müreffeh bir devir*” olarak değerlendirir. İl konağı da o günlerden bize kalan güzel bir hatıradır. Ancak vilayet olma hevesi hiçbir zaman neticelenmemiş ve senelerdir boşu boşuna ümitle beklenilmiştir. Şairin 1971'de yazdığı ‘*Gördük*’ ile 1972'de yazdığı ‘*Serap*’ adlı şiirde de konu TBMM boyutuyla işlenir. Meclis'te Aksaraylı vekiller tarafından konunun görüşülmesine vurgu yapılır. Tasarının Aksaraylı vekiller tarafından Meclise getirildiğini, komisyondan kabul edilen tasarının genel kurulda hükümet tarafından reddedildiğini vurgular. Aksaray'ın stratejik konumu, geniş toprakları, ekonomik gücü, turizm potansiyeli gibi avan-

tajlarıyla il olmayı hak ettiği tekrarlanır. İl olma ümidinin “*tatlı bir serap*” gibi zaman zaman ufukta görünüp kaybolduğunu söyleyen şair, tüm bu girişimlerin hüsrarla sonuçlandığını ve Aksaraylıların gurunun kırıldığını ifade eder (‘*Serap*’). Benzer ümitsizlik “*vilayetlik davası kaldı başka bahara dizesiyle* de tekrarlanır (‘*Oldu*’). *Şimdi* adlı şiirde de şair, “*Vilayetlik isteyen büyük Aksaray’ımız / Emin olun, kültürde aşağı Bor’dan şimdi*” (Ulurmak, 1979: 52) diyerek, konuyu kültürel boyutta da eleştirir. Şiirde, şehirdeki birçok olumsuzluğa değinen şair, *il olmaktan da vaz geçtik* diyerek ümitsizliğini ifade eder.

1.2.İmar, Altyapı, Gecekondu Sorunları

Sadi Ulurmak, Aksaray’ın kaza olmasından sonra gitgide gerilemesini, şehirleşme anlamında yaşadığı kayıpları, alt yapı sorunlarını birçok şiirinde dile getirir. Belediye başkanlığı yapması, onda şehrin belediyeçilik anlayışına, imar, gecekondu ve kentleşme gibi olumsuzluklara daha hassasiyetle yaklaşmasına vesile olur. ‘*Ne Zaman*’ şiirinde Aksaray’ın köyden farkı olmadığını söyleyen şair, şehir imar planının bir an önce çıkarılması gerektiğini, yoksa “gecekondu” ve “baraka” yapıların önlenemeyeceğini ifade eder. Köy ve kasabalarda içme suyu ve okul eksikliği üzerinde de durulan şiirde, bunun en büyük sebepleri arasında Aksaray’ın il olamaması sorunu gösterilir. ‘*Şehrimiz*’ adlı şiirde de evlerin düzensiz bir şekilde kurulduğunu, mantar gibi bittiğini söyleyen şair, bunu da imar planının olmayışına bağlar. Var olan planların da uygulanmadığını ekleyen şair, planların “*bir sepete atıldığını*” ve bu nedenle meraların parsellenip gecekonduya dönüştürüldüğünü vurgular. ‘*Oldu*’ şiirinde de belediye hizmetlerinin yetersizliğine vurgu yapılır. Ancak şiirin dikkat çeken bir yönü o yıllarda trafik sorununa da değinilmesidir. Şair “*trafik keşmekeşine*” vurgu yaparak, çarşı ve pazarların toz duman içinde kaldığından ve belediyeçiliğin kaybolduğundan bahseder. Yine aynı şiirde vurgulanan diğer bir sorun da içme suyu problemidir. Altyapıda görülen sıkıntılar, halkın sağlığını tehdit eder hâle gelmiştir:

“İçme suyu derdine bulunmuyor bir çare
Kanalı, fosseptiği olmayan abdesthane
Mikrop alan evlerde bulunur mu sağlık?” (Ulurmak,
1979: 47)

‘Atom Çağı’nda da su sorununa, ‘Reis-i Belde’de belediye başkanının fırsatçı davranışlarına, ‘Ekâbir-i Belde’de yozlaşan yönetici profiline, ‘Aksaray’da Bahar’da çevre kirliliğine, ‘Oldu’ ve ‘Yakınma’da da bununla birlikte trafik sorununa yeniden vurgu yapılır. ‘Değil mi?’ şiirinde plansız yapılaşma üzerinde tekrar duran şair, birçok mahallenin çarpık kentleşmeden nasibini aldığını, alt yapı olmadığı için Zafer ve Kurtuluş’un sel yatağına döndüğünü ifade eder. Tarlaya evler yapıldığını, bağların iskân edildiğini söyleyen şair, yanlış yapılaşma nedeniyle Lalebağı’nın köye dönüştüğünü ifade eder. Yaşadığı zamanı (1970) “atom çağı” olarak gören şair, buna rağmen inşaat malzemelerinin kerpiç ve hasırdan oluşmasını da eleştirir.

Şair, şiirlerde zaman zaman kentin bazı önemli yapılarından ve çevresinden de bahseder. Ancak bunları anlatırken daha çok olumsuzluklar üzerinde durur. *Şimdi* adlı şiirde, müteahhidin iflas etmesinden dolayı yarım kalan hastane inşaatından, Atatürk heykelinden dökülen yazılardan, hükümet konağının çatlamasından, içme suyunun sık sık kesilmesinden ve toprak damlı gecekondulardan da bahsedilir. ‘Gördük’ şiirine “Nice şehir dolaştık, kalkınma, ümran gördük / Ne yazık ki Aksaray’ı bakımsız, viran gördük” diye başlayan şair, diğer şehirlerle yaşadığı kent arasındaki uçuruma dikkat çeker. Yerinde sayan Aksaray’ın “sanki bir köy” olduğunu, düzensizlik ve intizamsızlığın arttığını, hükümet binasının yıprandığını ifade eder (‘Oldu’).

2.Ekonomik Sorunlar

Sadi Ulurmak’ın 1966-1975 yılları arasında yayımladığı şiirlerde üzerinde en çok durduğu hususlardan biri de ekonomik sıkıntılar ve bu darboğazın toplum nezdinde yarattığı problemlerdir. Başbakan Sadi Irmak’a ithafen yazdığı *Pano-*

rama adlı kitabın ilk şiirinde, ülkedeki ekonomik darboğaz üzerinden bazı problemleri dile getiren şair, bunlar arasında; yoksulların geçim derdi, Amerika'dan gelen yardımların kesilmesi, dış ticaret açığının gittikçe büyümesi, üretimin yavaşlaması, kredi sıkıntısı, enflasyon, grev, lokavt, iflasların artması, stokçuluk gibi hususları dile getirir. Şair bu olumsuz tablo karşısında “*Ne yapsın bu ortamda Başbakan Sadi Irmak?*” diyerek, hükümetin de çaresizliğine vurgu yapar.

Ulurmak'ın o dönemin en önemli ekonomik merkezlerinden biri olan halk pazarlarına dair de şiirleri vardır. Bunlardan biri Aksaray pazarına dairdir. Neşir tarihi belli olmayan bir şiirde, pazarın güzelliği ve zenginliğine övgü yapar (‘*Aksaray Pazarında*’). Ancak diğer şiirlerinde pazara ve ekonomiye dair hep olumsuz değerlendirmeler mevcuttur Şair, *Şehrimiz* adlı şiirinde kurulan pazarların düzensiz olduğunu, alışverişin de bu kargaşadan etkilendiğini, satıcıların yolları işgal ederek mallarını ulu orta bağırarak sattıklarını hatta müşteriye “*kazık*” da atarak ahlaksız davrandıklarını ifade eder.

Şair Ulurmak'ın üzerinde durduğu diğer bir problem pahalılıktır. ‘*Şikâyetname*’ adlı şiirinde pahalılığın cana tak ettiğini, kışın da gelişiyse bu sorunun fakirin ıstırabını arttırdığını, yoksulun inim inim inlediğini ifade eder. Kış mevsiminde odun, kömür gibi ısınma araçlarında görülen zamların Allah'tan korkmayan esnaf ve tüccarın insafsızlığı yüzünden mallara yayıldığını, yoksulun daha da ezildiğini, hükümetin de zamlardan geri durmadığını vurgular. 1971’de yayımlanan *Gördük* şiirinde de; “*geçen yıla nazaran her şey ateş pahası / Fakirin, kimsesizin hâlini duman gördük*” (Ulurmak, 1979: 58) diyen şair, ülkedeki ekonomik kriz ve yoksulların yaşadığı sakıntıya tekrar vurgu yapar. Bu ekonomik krizde bazı fırsatçılar da “*yüzde kırk faiz ile ödünç*” para vererek tefecilik yaptıkların, esnafın da deftere yazılan borçları insafsızca arttırdıklarını ifade eder. Şair 1979’un sonlarına doğru yazdığı ‘*Oldu*’ şiirinde de hayat pahalılığın günden güne arttığını tekrarlar.

Sadi Ulurmak, kentin ekonomik problemlerinden, halkın yoksulluğundan zaman zaman bahsederken üzerinde durduğu önemli sorunlardan biri de pazarın ve piyasanın yabancıların kontrolünde olduğuna dairdir. “*Bazı kimse de onların uşağı değil mi?*” diyen şair, Aksaraylı esnafın kendi ekonomik pazarını oluşturamadığından yakınır. Şair, ‘*Oldu*’ adlı şiirde de ilk kez “*Aksaray’ın yerlisi yurdunda durmaz oldu*” (Ulurmak, 1979: 62) diyerek dışarıya göçten yakınır. Ancak *Atom Çağı* şiirinde de köyden kente göçü eleştiren şair, bu durumun şehirde büyük kalabalıklara neden olduğunu ifade eder:

“*Köylerden şehire var muhaceret,
Şehir nüfusunda büyük kesafet,
Kalmadı insanlık, köklü asalet;
Yerli halk, muhacir, Laz belli değil*” (Ulurmak, 1979: 63)

3. Toplumsal Yozlaşma ve Eğitim Sorunları

Sadi Ulurmak, 1966-1975 yılları arasında yazdığı şiirlerde, modern çağla birlikte ailede, toplumda görülen yozlaşma üzerinde de durur. Bu değişiklikler örf ve âdetten kopuşu, modern hayatla birlikte gelen özentiye ve yozlaşmayı ifade eder. “*Atom Çağı*” olarak andığı bu zaman diliminde, aile içindeki yozlaşmaya, kuşak çatışmasına ve değişen dünya düzeni içinde kadın ve erkeklerde görülen garip davranışlara temas eder. Bu hususta yazdığı ilk şiir ‘*Atom Çağı*’ adını taşır. 1974’te yazılan şiir, erkeklerle kadınların birbirlerine özenmelerine vurgu yapar. Devrin değiştiğini, köhne dünyanın *atom çağına* eriştiğini söyleyen şair, “*kadın erkek birbirine karıştı*” diyerek bir bozulmanın olduğuna vurgu yapar. Bu karışıklık önce dış görünüşün ve giyim kuşamın değişmesiyle kendini göstermektedir. Şair omuzlara kadar salınan dağınık saçları, bol paça pantolon ve renkli bluzlarıyla oğlan ve kızın belli olmadığını, “*zavallı*” erkeğin kadına özendiğini ifade eder. Türkçenin de bozulduğuna vurgu yapan şaire göre herkes gününü gün etme derindedir. Musiki değişmiş, baterist ve gitarlarla teneke sesine benzer bir müzik anlayışı gelişmiştir. İnsanlarda

nezaket, saygı ve itaatin kalmadığını düşünen şair, asaletin de kaybolduğunu vurgular. *Gördük* şiirinde “yeni moda” adı altında kızların çıplak giyindiklerini, eteklerin daha da kısaldığını, “ar, haya” kalmadığını söyler. Aksaray’da mazbut görünen bazı kişilerin “*sokak yosmaları*”yla ilişki kurduklarına “*düğün dernek yapmadan gerdeğe girenlere*” de vurgu yapar. Kırkını aşmış “*nice cadaloz*” hanımların da mini etek giyerek on beş yaşındaki kızlara özendiğini eleştirir (‘*Oldu*’). *Düttürü Leyla* şiirinde de Kadın ve erkeğin giyim kuşamlarındaki bozulmalardan yakınan şaire göre aynı giysileri giydiklerini ve arkadan bakınca cinsiyetlerinin belli olmadığını, “*hanımların erkek kıyafetine büründüğünü; erkeklerin de kadınlığa*” özindiklerini söz konusu eder. Önceden erkeklerin kırkıktan sonra sakal bıraktığını, bunun ciddiyet, ağırbaşlılık ve olgunluğa işaret ettiğini, oysa yeni neslin bunu bile istismar ettiklerini düşünür:

“*Biri çember, biri top, biri sivri sakallı*

Bir kısmı çatal sakal; keçi gibi zavallı” (Ulurmak, 1979: 84)

Yakınma şiirinde de çocukların çok şımartıldığından bahseden şair, ailelerde karşılıklı saygı ve sevginin kalmadığından, gelin kaynana çekişmesinden şikâyet eder. İnsanların gözünü hırs bürümü, iltimas, tembellik, mirasyedilik, hırsızlık artmış, para en önemli değer hâline gelmiştir. ‘*Düttürü Leyla*’ şiirinde devranın değiştiğini güya çağdaş uygarlığın gün be gün geliştiğini ama geleceği düşünmeyen, gününü gün eden yeni kuşağın “*sorumsuz ve derbeder*” büyüdüğünü / büyütüldüğünü söyler. Ankara’ya giden şair, gittiği bir pastanede birbirine sarılan gençlerin uygunsuz davranışlarda bulduklarını görünce şaşırılmış, etraftaki insanların vurdumduymazlığı karşısında hayret ve utançla oradan derhal uzaklaşmıştır.

Şair, birçok şiirinde gıybet, dedikodu, fitne, fesat gibi olumsuz davranışlar üzerinde de durur. ‘*Gördük*’ şiirinde insanların yüzünüze karşı övgüler düzdüklerini ama arkanızı döndüğünüzde dedikodunuzu yaparak münafıkça bir tavır sergilediklerini söyler. ‘*Oldu*’ adlı şiirde de Aksaray’da gördüğü

olumsuzlukları ve yozlaşmayı anlatan şair, mahalle ve kahvelerde dedikoduların arttığından şikâyet eder.

Değişen ve yozlaşan değerlerimizden biri de şaire göre resmî bayramlardır. Cumhuriyet bayramının eskisi gibi neşeli ve heyecanlı geçmediğini söyler (*'Gördük'*). *'Yakınma'* da da düğün derneğinin değiştiğinden, eski neşe ve eğlencenin kalmadığından şikâyet edilir. Memleketini sevmeyen, aslını inkâr edenleri gördük diyen şair, bu yoz insanların Aksaray'ı da kötulediklerini ifade eder (*'Gördük'*).

Sadi Ulurmak, şiirlerinde politikacıları da eleştirir. Onları iş bilmezlikle, kendilerini düşünmekle, menfaatçilikle suçlar. Birçok şiirin satır aralarında da kentin eğitim sorunu üzerinde durur. *'Yeni Yula Girerken'*de Aksaray'ın hâlâ il olmamasını eleştiren şair, kentin en büyük problemlerinden biri olarak okullaşma oranını gösterir. 1967 başlangıcında Aksaray'a su, yol ve okul olmadığını ve bu yüzden çok geride kaldığını ifade eder. *'Değil mi?'* şiirinde bazı köylerde okulların ve öğretmenlerin olmadığını söyleyen şaire göre *"eğitim ve öğretim"* yerlerde sürünmektedir.

4.Sosyal Mekânlar (Kahvehaneler, Şehir Kulüpleri)

Eski dönemin sosyal mekânlarından biri olan kahvehaneler *'Şehrimiz'* adlı şiirde *"lebalep"* kalabalık olması ve yer bulunulamaması nedeniyle eleştirilir. Hatta bazısında kumar oynatıldığını ve bu illete tutulanların kumar borcuyla büyük sorunlar yaşadığına da vurgu yapılır. Şair *Şimdi* adlı şiirde tekrar meseleyi buna getirerek; *"Kulüp adı altında mantar gibi türeyen / Kahvehanelerde pek fazla kumar oynayan şimdi"* diyerek kumar oynamanın yaygınlığından bahseder. Şair aynı şiirde şehir kulüplerini sigara dumanları yoğunluğu açısından da eleştirir. *Değil mi?* şiirinde de bu konuya değinen şair konuyu daha geniş bir perspektiften ele alarak; bazı kahvehanelerin sabaha kadar açık ve buraların *"sarhoş, tembel, kumarbaz, keş yatağı"* olduğunu söyler. Kahvehanenin hep olumsuz çağrışımlar uyandırdığı şair, burada pinekleyen insanları da hep ağır bir şekilde eleştirmiştir:

*“Rızkını düşünmeyip kahvehanede pinekleyen!
Uyuz eşek misali, yerinde duran gördük”* (Uluirmak, 1979: 58)

‘Sadir’in Kahvesinde, Sadi Uluirmak’ın Aksaraylı bir kahvehane işletmecisinden ve mekânındaki atmosferden bahsettiği bir şiirdir. On iki kıtalık şiir o devrin bir nevi panoramasını sunar. Oldukça kalabalık olan Sadir’in kahvehanesinde; en seçkin kişilerden alt tabakaya; dedikoduculardan hayalperestlere; mübalağa yapanlardan siyasetçi takınanlara; kendini beğenmişlerden gevezelere; delilerden akıllılara varıncaya kadar çok renkli bir müşteri profili resmedilir. ‘Şehir Kulübü’nü de müstakil olarak ele alan şair genellikle ağır eleştirdiği mekâna dair bazı taleplerini sıralar. Eskimiş olan Şehir Kulübü’nün yeniden yapılması gerektiğinden; masa ve sandalyelerin yıprandığından bahseden şairin eleştirileri arasında çay-kahve içmeyen cimriler, sarhoşlar, kumar oynayanlar, işini doğru dürüst yapmayan ocakçı, aşçıbaşı yer alır. Şairin mekânla ilgili son sözü kulüpte “*eski neşe ve eski âlem*”in kalmayışdır.

Sonuç

Sadi Uluirmak, 1954-1958 yılları arasında Aksaray’da belediye başkanlığı yapmış bir şairdir. Tek şiir kitabı olan Uluirmak, siyasî kimliği ve duyarlılığı sebebiyle de şiirlerinde hep Aksaray içinde kalmış, en çok da şehrin sorunları ve değişen dünya düzeni içinde toplumun yozlaşması üzerinde durmuştur. Şiirlerini daha çok 1970’li yıllarda yazan şair, yaşlılığın vermiş olduğu duygusallık içinde gelenek ve göreneğin bozulmasından, saygı ve sevginin kalmamasından, kadın ve gençlerin, erkeklerin değiştiğinden, toplumda görülen yozlaşmadan, şehrin bozulduğundan, imar ve altyapı sorunundan, trafik keşmekeşliğinden, ekonomik sorunlardan, bir türlü il olamayan Aksaray’ın şehirleşme sorunlarından bahseder. Zaman zaman Aksaray’ı, insanları, politikacıları ve gençleriyle eleştiren şair, diğer taraftan kentin tarihi ve turistik güzelliğinden, Aksaray’ın güzel insanlarından da bahseder.

Sadi Ulurmak'ın şiirlerine baktığımız zaman biçimsel açıdan hece ölçüsünün kullanımı dikkat çeker. Şiirlerinin çoğunda dörtlük sistemini tercih eden şairde beyitler ve az da olsa beşli kıtalar da bulunur. Bağımsız olarak 60 dörtlük yazan şair, bunlarda şehrin tanınmış insanlarından sıradan kişilere, meslek gruplarına varıncaya kadar birçok kişiyi ele alır. Şiirlerini kaleme alırken estetik kaygı gütmeyen şairin bazı değerlendirmeleri Aksaray'a dair araştırma yapacak kişiler için sosyolojik açıdan da zengin malzeme sunar.

Kaynaklar

- Doğan, Mustafa, vd. (2016). *Şair ve Ozanların Dilinden Aksaray*, Aksaray Valiliği, İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Yayınları.
- Fırat Gül, Mustafa (2020). *Aksaray'ın Sosyal, Kültürel ve Ekonomik Yapısı (1908-1923)*, Ömer Halisdemir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Niğde.
- Harmancı, Abdullah (2013). "Cumhuriyet Dönemi Edebiyatımızda Aksaraylı Şair ve Yazarlar", JASSS, Volume 6 Issue 8, October, p. 241-252.
- Konyalı, İbrahim Hakkı (1974). *Abideleri ve Kitabeleri ile Niğde Aksaray Tarihi*, Fatih Yayınevi.
- Ulurmak, Sadi (1979). *Ulurmak'tan Hasan Dağı'na*, Aksaray.